

کاخ گلستان؛ آلبوم تاریخی تهران

محله ارگ تهران را می‌توان مثل یک آلبوم تاریخی ورق زد و لحظاتی به درون تاریخ رفت

شمس‌العماره؛ اولین برج بلند تهران قدیم
عکس‌ها: آنتوان سوویگین

مهلا داریان / دبیر سرزمین من

از زمانی که کریم‌خان زند پس از شکست رقبای خود به ویژه آخرین رقیب خود، محمدحسن‌خان قاجار پدر آغا محمدخان در دیوانخانه تهران به تخت شاهی نشست تا همین الان که در میان کاشی‌کاری‌های لاجوردی‌رنگ کاخ گلستان ایستاده‌ایم و عکس می‌گیریم دست کم ۲۵۰ سال می‌گذرد.

می‌گویند شهر تهران روزگاری چنارستانی باصفا بود که درختان سر به فلک کشیده‌اش قصر سلطنتی شاه‌عباس صفوی را احاطه کرده بود. اهمیت واقعی محله ارگ تهران زمانی مشخص می‌شود که آغا محمدخان بعد از غلبه بر لطفعلی‌خان زند به تهران برگشت و به نام پادشاه ایران در این ارگ سلطنتی تاجگذاری کرد. این حرکت آغامحمدخان به اهمیت این بخش از تهران بیش از پیش افزوده و همچنین به خاطر تاجگذاری فتحعلی‌شاه قاجار در آستانه قرن ۱۹ و همزمان با پادشاهی ناپلئون و به واسطه خیالات شکوهمند این پادشاه، کاخ توسعه و آراستگی بهتری را تجربه کرد.

ناصرالدین‌شاه قاجار هم در همین کاخ تاجگذاری کرد و به واسطه سفرش به اروپا تغییراتی را به سبک اروپایی در آن ایجاد کرد و نام آن را «عمارت مبارکه گلستان» گذاشت و بعدها مظفرالدین‌شاه نام آن را به قصر گلستان تغییر داد و از آن پس این نام به شیوه‌ای رسمی مورد استفاده قرار گرفت.

کاخ گلستان امروزی واقع در همان محله ارگ تهران و در قسمت سلطنتی آن است که اکنون موزه‌ای زیبا شده که به لطف معماری و ارزش آثار هنری و تاریخی‌اش، یکی از مهم‌ترین و پر بازدیدترین بناهای تاریخی کشور است. با هر قدمی که روی سنگفرش این گلستان پر از جاذبه می‌گذارید به دنیایی از تاریخ و فرهنگ سفر می‌کنید. هر پلکانی را که بالا می‌روید، یک قطعه از رازهای گذشته را به شما نشان می‌دهد.

رفتن به کاخ گلستان مانند سفر به سرزمین عجایب است. اگر هوس گشت‌وگذار در تهران را دارید اردیبهشت ماه بهترین زمان بازدید از این مکان جادویی است.

شهری محفوظ میان توپ و دروازه

ایران محسوب می‌شود. تمامی حصارها از گل ساخته شده‌اند. محیط حصار شهر بیش از دو میل است. باغ‌های وسیع پر از درختان میوه در آن بسیار است و در وسط هر ضلع از حصار دروازه‌های ساخته‌اند که هنگام ضرورت و محاصره به وسیله برج‌های گرد و مدور که بیشتر از ۳۰۰ قدم هستند و ۲ و ۳ ارابه توپ که در آنها قرار می‌گیرند، شهر و دروازه‌ها محفوظ می‌مانند. در این گزارش دو دروازه شمالی و جنوبی ارگ سلطنتی جزو دروازه‌های شهر به حساب نیامده‌اند.

اولیویه (خاورشناس، جهانگرد، پزشک و گیاه‌شناس فرانسوی) که در اواخر حکومت آغا محمدخان و اوایل سلطنت فتحعلی‌شاه (۱۲۵۰-۱۲۱۲ق) در تهران حضور داشت، این شهر را اینگونه توصیف می‌کند: «به نظر می‌رسد افغان‌ها تهران را به کلی خراب کرده بودند، زیرا امروزه دیوارها، بازارها، مساجد و خانه‌های مردم تعمیر شده‌اند. آغامحمدخان که پایتخت خود را در این شهر قرار داده، برای مسافران و بازرگانان، کاروانسراها و مکان‌های خوب بنا کرده است به طوری که امروز تهران بهترین شهر

عمارت الماس، خانه امیرکبیر شد

تابلوی نقاشی‌ای هم‌قد انسان از شمایل امیرکبیر گوشه تالاری قرار گرفته که به سبب آینه‌کاری‌های درخشانش که شباهت به الماس دارد، «عمارت الماس» نام گرفته که اکنون نام آن را یادمان «اتابک اعظم میرزا محمدتقی‌خان امیرکبیر نظام‌فراهانی» گذاشته‌اند. لباس‌هایش را گوشه اتاق آویزان کرده‌اند و مهر و انگشتر سلطنتی‌اش هم زیر میزی شیشه‌ای می‌درخشد. در وسط عمارت، نسخه خطی کتاب «هزارویک‌شب» شما را به قصه‌ها می‌برد و شاید مثل ما بایستید و از همان پشت شیشه کتاب را بخوانید. این عمارت از قسمت‌های قدیمی و کهن ارگ سلطنتی است. بنیاد و اساس این عمارت در زمان فتحعلی‌شاه نهاده شده و شکل، تقسیمات، درها، پله‌ها و مقرنس‌کاری‌های آن شیوه ساختمان‌های زمان او را دارد ولی در زمان ناصرالدین‌شاه تغییراتی در ظاهر و تزئینات آن داده‌اند. اغلب طاق‌ها و طاقنماهای جناغی این تالار را مانند بسیاری از طاق‌های دیگر کاخ گلستان در عهد ناصرالدین‌شاه به طاق‌های قوسی یا رومی تبدیل کرده‌اند و دیوارهای تالار را با انواع کاغذ دیواری خارجی پوشانده‌اند.

